

Asia: VN/7901/2024

Hallituksen esityksen muotoon laadittu työryhmämietintö kuolinpesän sähköistä asiointia koskevaksi lainsäädännöksi

1. Laki kuolinpesän palvelualustasta

Lausuntonne:

-

2.1 Osakastietojen muodostaminen (4 §, ks. myös 5.1 Muut toteuttamisvaihtoehdot; Kuolinpesän osakasrekisterin tietojen muodostaminen)

Lausuntonne:

-

2.2 Rekisterin tietosisältö (5 §)

Lausuntonne:

-

2.3 Kuolinpesän ilmoittajan ja yhteyshenkilön vastuut ja velvollisuudet (8, 9 ja 15 §)

Lausuntonne:

-

2.4 Osakasrekisterin tietojen vakuuttaminen oikeaksi (11 ja 12 §, ks. myös 5.1 Muut toteuttamisvaihtoehdot; Osakasluettelon oikeaksi vakuuttaminen ennen ja jälkeen perunkirjoituksen)

Lausuntonne:

-

2.5 Osakasrekisterin tietojen julkinen luotettavuus (14 §, ks. myös 5.1 Muut toteuttamisvaihtoehdot; Kuolinpesän osakasrekisterin julkinen luotettavuus vakituisesti ulkomaille muuttaneiden osalta)

Lausuntonne:

-

2.6 Tietojen päivittäminen, säilyttäminen ja poistaminen (16 §, ks. myös 5.1 Muut toteuttamisvaihtoehdot; Kuolinpesän osakasrekisterin tietojen pysyvä säilyttäminen)

Lausuntonne:

-

2.7 Tietojen luovuttamisen edellytykset (17-32 §)

Lausuntonne:

-

2.8 Muut huomiot

Lausuntonne:

-

3.1 Perintöveroilmoitus ja perukirja (25, 28, 29, 29 a §)

Lausuntonne:

-

3.2 Esitiedot (26 §)

Lausuntonne:

-

3.3 Muistiinpanot (28 b §)

Lausuntonne:

-

3.4 Muita ehdotuksia

Lausuntonne:

-

4. Laki hallinnon yhteisistä sähköisen asioinnin tukipalveluista annetun lain 9 §:n muuttamisesta

Lausuntonne:

-

5. Laki verotustietojen julkisuudesta ja salassapidosta annetun lain 1 ja 13 §:n muuttamisesta

Lausuntonne:

-

6. Laki verotusmenettelystä annetun lain 18 §:n muuttamisesta

Lausuntonne:

-

7. Laki perintökaaren 20 luvun muuttamisesta

Lausuntonne:

-

8. Laki ulosottokaaren muuttamisesta

Lausuntonne:

-

9. Laki tuomioistuimen velvollisuudesta ilmoittaa eräistä ratkaisuksistaan annetun lain muuttamisesta

Lausuntonne:

-

10. Pääasialliset vaikutukset

Lausuntonne vaikutusten arviointeihin:

-

11. Muut huomiot

Lausuntonne työryhmämietinnön muihin osioihin:

-

12. Yleiset huomiot työryhmämietinnöstä

Yleiset huomionne työryhmämietinnöstä:

Lausunto VN/7901/2024

Johdanto ja Aatoksen rooli

Aatos Legal Technology Oy tarjoaa digitaalisia perheoikeudellisia palveluita nimellä "Aatos". Aatoksella on valtakunnallisesti paras näkyvyys virkatodistuksiin ja sukuselvityksiin (6–7 % osuus) sekä perunkirjoitukseen (3–4 % osuus). Aatoksen digitaalinen perunkirjoituspalvelu perustuu rakenteisen tiedon syöttämiseen ja päätöspuihin.

Kiitämme valmistelua erityisesti esitetyistä varallisuustiedoista, Suomi.fi-valtuutuksista sekä virkatodistusten ja sukuselvitysten automatisoinnista, jotka keventävät kuolinpesän työtä merkittävästi.

Tuemme Edesmenneen omaisen asioiden vaivaton hoito -ohjelmaa, mutta katsomme, että kuolinpesän palvelualustan tulee toteutua avoimien rajapintojen periaatteen ja hallitusohjelman mukaisesti, jotta yksityiset ja julkiset palvelut voivat toimia yhteen. Haluamme varmistaa, että arkkitehtuuri mahdollistaa myös yksityiset innovatiiviset palvelut API-rajapintojen kautta.

Lausunto perustuu työryhmämietintöön ja HE-luonnokseen sekä julkiseen aineistoon. Lisäksi taustalla on 3.11.2025 Verohallinnon kanssa käyty tapaaminen OmaVeron perunkirjoituspalvelun toteutustavasta.

Tässä tapaamisessa tärkein huomiomme oli, että Aatoksen käsityksen mukaan OmaVeron rajapinta suunnitellaan suljetuksi ulospäin. Esimerkiksi viranomaiset tai finanssilaitokset voivat siirtää vara- ja velkatietoja OmaVeroon mutta ei sieltä ulos kolmannen osapuolen palveluun (esimerkiksi Aatoksen tarjoamaan digitaaliseen perunkirjoituspalveluun) perunkirjoituksen ajaksi, jonka jälkeen niitä voitaisiin rajapinnan yli palauttaa OmaVeroon. Lisäksi Verohallinto korosti, että he eivät voi neuvoa perukirjaan liittyvissä yksityisoikeudellisissa asioissa vaan tarjoavat vain teknistä tukea palvelun käyttöön.

Yksityisoikeudellisten palvelujen tarjoaminen

Aatos pitää merkittävimpänä ongelmana OmaVerossa tarjottavan perunkirjoituspalvelun osalta sitä, että palvelu laajenee viranomaisen veroilmoituksen vastaanottamisesta myös perukirjan laadintaan. HE-luonnoksen perusteella jatkossa laaditaan perukirjan lisäksi myös perintöveroilmoitus. Perukirjalla on selvä yksityisoikeudellinen funktio, kun taas perintöveroilmoitus on julkisoikeudellinen ilmoitus. OmaVerossa laaditaan kuitenkin nimenomaan yksityisoikeudellinen perukirja, jonka tietojen perusteella saadaan automaattisesti muodostettua julkisoikeudellinen perintöveroilmoitus.

Yksityisoikeudellinen perukirja syntyy ehdotetulla toteutuksella samalla perintöveroilmoituksen kanssa OmaVerossa eli perukirja on teknisesti sidottu viranomaisen tuottamaan palveluun. Tällä hetkellä Verohallinto ja muut viranomaiset ohjaavat tekemään perukirjan itse tai asiantuntijan avustuksella. Lakimuutosten jälkeen viranomaiset ohjaavat tekemään sen Verohallinnon palvelussa.

Perunkirjoitus ja perukirja sisältävät puhtaiden julkisoikeudellisten elementtien, kuten verotuksen lisäksi, suuren määrän yksityisoikeudellisia kysymyksiä (kuolinpesän ylivelkaisuus ja konkurssi, perinnöstä luopuminen erilaisissa tilanteissa, puolison varat ja velat sekä ositus, aiemmat tekemättömät ositukset, annetut ennakkoperinnöt ja lahjat, testamentin tulkinta, avioehdon tulkinta, perunkirjoitukseen kuuluvan omaisuus- ja velkapiirin selvittäminen, jne).

Tulevassa OmaVeron perunkirjoituspalvelussa ei nimenomaisesti laadita vain perintöveroilmoitusta (julkisoikeudellinen puoli) vaan samalla myös perukirja (sekoitus julkisoikeudellista ja yksityisoikeudellista). Hallinnon asiakkaan kannalta tämä rajanveto on kuitenkin vaikea käsittää.

Verohallinto tarjoaa siten palvelun myös yksityisoikeudellisen asiakirjan (perukirjan) tekemiseen ja kilpailee siten yksityisten perunkirjoituspalvelujen kanssa (lakitoimistot, pankit, hautaustoimistot sekä uudet, tehokkaat ja edulliset digitaaliset toimijat kuten Aatos).

Myös neuvontatarve ja -paine siirtyvät viranomaiselle, jos palvelu on käytännössä ”pakollinen” mutta rajanveto julkis- ja yksityisoikeuden välillä on epäselvä. Neuvontatarve tulee rasittamaan viranomaisten julkisoikeudellisia neuvontapalveluita huomattavasti, koska samoista tiedoista muodostetaan samalla kertaa perintöveroilmoitus ja perukirja. Asiakkaan on mahdotonta erottaa perunkirjoituksen tekninen, julkis- ja yksityisoikeudellinen puoli eli käytännössä se mihin kysymykseen tai kysymyksen osaan viranomainen voi antaa vastauksen ja mihin ei.

Hallinto-oikeus ja hyvän hallinnon periaatteet

Kun viranomainen tarjoaa perukirjan laatimisalustan mutta korostaa, ettei se voi neuvoa yksityisoikeudellisissa kysymyksissä, syntyy jännite palveluperiaatteen ja neuvontavelvollisuuden vaatimusten toteuttamisessa (Hallintolaki 7–8 §). Tämä jännite korostuu erityisesti silloin, kun perunkirjoitus on oikeudellisesti tulkinnanvarainen (ennakkoperintö, ositus, testamentin tulkinta, avioehdot, erilliset varallisuus- ja velkasuhteet).

Viranomainen tarjoaisi siis teknisesti hallinnon asiakkaan näkökulmasta kaiken kattavan palvelun, mutta kieltäytyisi samassa yhteydessä antamasta olennaista neuvontaa, jolloin asiakkaan on käytännössä pakko hakea apua markkinoilta. Jos sama viranomainen samalla suunnittelee palvelun niin, että markkina-apu on vaikea integroida (ei avoimia rajapintoja), tämä vaarantaa palveluperiaatteen ja neuvontavelvollisuuden toteutumisen olennaisesti.

Perunkirjoituksessa on väistämättä kysymyksiä, jotka edellyttävät tapauskohtaista juridista arviointia eikä niitä voi luotettavasti tai kustannustehokkaasti ratkaista automaatiolla. Päätöspuihin perustuva kaiken kattava palvelu vaatisi laajaa, täysin rakenteista tietoa ja silti jättäisi ulkopuolelle ne tulkintatilanteet, jotka ovat perunkirjoituksen kannalta olennaisia.

Rakenteisen tiedon varaan rakennettu automaatio kaatuu usein siihen, että keskeiset lähtötiedot (testamentin sisältö, avioehto, ositustilanne, luopumiset) eivät ole rekistereissä aukottomina, vaan edellyttävät tulkintaa ja näyttöä.

Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että tietojenkäsittelyn osalta automatisoidun OmaVeron perunkirjoituspalvelun lisäksi tarvitaan hallinnon asiakasta palveleva erillinen asiakaspalvelu, joka ei ole vain teknistä tukea. Tätä ”asiakaspalvelua” tarjoavat tällä hetkellä erilaiset yksityiset oikeudellisia palveluja tarjoavat toimijat.

Erillinen kysymys on tilanteet, joissa vastaus riippuu kysyjästä. Osakkaiden intressit kuolinpesässä voivat olla risteäviä. Lisäksi intressiristiriitoja syntyy veronmaksajien ja veronsaajien välillä.

Sähköinen asiointi ja yhteentoimivuus

Edesmenneen omaisen asioiden vaivaton hoito -ohjelma perustuu pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelmakirjaukseen, jonka mukaan hallituskauden aikana toteutetaan hankkeita, joilla digitalisoidaan elämäntapahtumien tai liiketoimintatapahtumien ympärille kiinnittyvät julkiset ja yksityiset palvelut niin, että ne toimivat saumattomasti yhteen.

3.11.2025 pidetyssä tapaamisessa Verohallinnon kanssa olemme saaneet tiedot, että OmaVeroon kertyvät omaisuus- ja velkatiedot (tai muutkaan tiedot, kuten lakiosavaatimukset tai lesken tasinkoetuoikeus) eivät ole siirrettävissä API-yhteyksin OmaVerosta esimerkiksi Aatoksen kaltaiseen perunkirjoituspalveluun. Perusteluiksi esitettiin muun muassa tietoturva. Osakastietojen siirtyminen voisi olla alustavasti mahdollista eikä tämän osalta nostettu huolta tietoturvasta.

Edellä mainittu on myös ristiriidassa sen kanssa, että valmiin perukirjan on tarkoitus siirtyä data- tai asiakirjamuodossa esimerkiksi pankkiin, jolloin nämä tiedot tosiasiaassa tulevat siirtymään ulos OmaVerosta. Tietojen tulisi olla mahdollista siirtyä myös perunkirjoitusprosessin aikana.

Tietojen tuonti muista järjestelmistä OmaVeroon on sinänsä hyvä ominaisuus mutta jää käytännössä turhaksi, kun tieto ei voi liikkua OmaVerosta ulospäin. Tämä johtaa siihen, että perunkirjoituksen tilaa OmaVerossa ei voi tarkistaa, jolloin muun digitaalisen perunkirjoituspalvelun käyttö ei ole mahdollista. Ainoaksi vaihtoehdoksi jäisi ajankohtaisten tietojen tarkistaminen manuaalisesti kirjautumalla OmaVeroon.

Kuolinpesää avustava henkilö, kuten juristi tai asianajaja, voidaan Suomi.fi-valtuutuksilla valtuuttaa hoitamaan perunkirjoituksen OmaVerossa. Tätä voidaan pitää ongelmallisena, koska OmaVeroon kertyvät tiedot ovat näin kuolinpesää avustavan henkilön luettavissa, mutta samojen tietojen koneluettavuus ei ole mahdollista, kun tiedot eivät siirry API-yhteyksien yli. Tämä ei toteuta tavoitetta digitalisoinnista ja saumattomasta yhteentoimivuudesta. Valittu toteutustapa vastaa varhaisen internetin verkkolomakkeita.

Myös juristin tai hautaustoimiston on kömpelöä hoitaa suurta määrää perunkirjoituksia OmaVeron käyttöliittymässä, joka pohjautuu manuaaliselle tiedon syötölle. Tarvitaan järjestelmätason integraatioita Verohallinnon perunkirjoituspalveluun, jotta tuottavuutta voidaan parantaa ja skaalautua saavuttaa.

Laki digitaalisten palvelujen tarjoamisesta (306/2019) 4 § edellyttää, että viranomaisen digitaaliset palvelut ovat tietoturvallisia, helppokäyttöisiä ja yhteensopivia. Lisäksi sähköisen asioinnin palvelujen järjestämiseen viitataan myös asiointilain (13/2003) 5 §:ssä.

VM:n julkaisemien API-periaatteiden mukaan ohjelmointirajapinnat ovat keskeinen tapa parantaa yhteentoimivuutta ja tiedon hyödyntämistä julkishallinnossa. API-periaatteiden on tarkoitus lisätä asiakaslähtöisyyttä, yhteentoimivuutta ja yhteiskäyttöä.

On olennaista, että OmaVero ei muodostu suljetuksi ”yhden kanavan” järjestelmäksi, joka estää markkinaehtoisen innovoinnin ja asiakaslähtöisten palveluketjujen syntymisen.

Kilpailuoikeus ja kilpailuneutraliteetti

KKV korostaa, että julkisen sektorin markkinoilla tapahtuvan taloudellisen toiminnan tulee olla kilpailuneutraliteettisääntelyn mukaista, mukaan lukien markkinaperusteinen hinnoittelu ja kirjanpidon eriyttäminen.

Kilpailuoikeuden näkökulmasta julkisen palvelun laajuuden ja mahdollisten markkinavaikutusten arvioinnissa on syytä huomioida myös EU-valtiontukisäännökset (SEUT 107).

Ehdotettu ratkaisu johtaa siihen, että viranomaisen OmaVeroon rakentama palvelukokonaisuus kattaa myös sellaisia toiminnallisuuksia, joita markkinoilla jo tarjotaan. Tämän vaikutukset kilpailuneutraliteettiin ja ekosysteemin innovaatioihin on arvioitava huolellisesti.

Jos OmaVero tarjoaa maksuttoman tai verovaroin rahoitetun palvelun, joka kattaa myös yksityisoikeudellisen perukirjan laatimisen, se voi käytännössä syrjäyttää yksityiset toimijat. Riskiä kasvattaa suljettu arkkitehtuuri, jossa omaisuus- ja velkatiedot eivät liiku kaksisuuntaisesti API-rajapintojen kautta. OmaVeron kautta tiedot täyttyvät automaattisesti, mutta muilla alustoilla tehtyinä perunkirjoitus edellyttää näiden osalta manuaalista työtä, kun avoimia rajapintoja ei ole.

Tämä voi estää markkinaehtoisten, erikoistuneiden palvelujen kehittymisen sekä heikentää kilpailua ja innovointia. Esimerkkejä uusista palveluista voisivat olla kevyt juridinen tuki ja neuvonta perunkirjoitusta varten, OmaVeron perunkirjoituspalvelun yhteensovittaminen ositus- ja perinnönjakosopimuksiin tai uskottujen miesten tarjoaminen palveluna, jossa omaisuustietoja tarvitaan rajapinnan yli esimerkiksi kiinteistöjen tai asuntojen arviointia varten.

Perhe- ja perintöoikeudelliset ongelmat

Pidämme emeritusprofessori Urpo Kankaan lausunnossa esittämiä perhe- ja perintöoikeudellisia ongelmia, erityisesti perukirjan ohella tehtävää uutta pakollista perintöveroilmoitusta ja kuolinpesän ilmoittajan roolin muutosta, seikkoina, jotka tulee arvioida kriittisesti.

Aatoksen ehdotukset

1. Luodaan avoimet ja kaksisuuntaiset rajapinnat OmaVeroon kertyville tiedoille, jotta perukirja voidaan laatia myös ulkoisissa järjestelmissä ja palauttaa OmaVeroon valmiina. Tietoturva ei ole peruste luoda suljettua järjestelmää, vaan tietoturva pitää toteuttaa hallitulla ja auditoitavalla rajapintamallilla.
2. Selkeä rajanveto julkisoikeudelliseen ydintehtävään (perintöveroilmoitus ja verotuksen sujuvoittaminen) ja yksityisoikeudellisiin asiakirjoihin. Viranomaisen on vältettävä tilannetta, jossa se käytännössä tarjoaa markkinoilla kilpailevaa yksityisoikeudellista palvelua. OmaVeron perunkirjoituspalvelu tulisi suunnitella niin, että se keskittyy nimenomaan julkisoikeudelliseen puoleen jättäen asiakkaalle selkeäksi, mitä osaa perunkirjoitukseen liittyen viranomainen tarjoaa ja minkä osan markkinat tuottavat avoimia rajapintoja hyödyntäen. Näin myös kilpailuneutraliteetti säilyy.

Mäenpää Tatu
Aatos Legal Technology Oy - Tatu Mäenpää